О. М. ШЕВЧЕНКО

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ПОГЛЯДИ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

***Ключові слова**: особистість, культура, культурний досвід, національна культура, мистецтво.*

Постановка проблеми.

У сучасних умовах удосконалення системи професійної освіти ключовим питанням залишається відродження культурно-творчої місії школи, перехід до культуротворчої системи освіти в цілому. Необхідність такого оновлення пов'язана з тим, що існуюча система освіти не забезпечує вирішення поставленого завдання – формування культури майбутніх фахівців, в якій поєднується високий професіоналізм і культурне багатство. Сьогодні чітко усвідомлюється, що освіта і культура, розвиваючись у взаємодії, забезпечують творчий взаємозв'язок моральних, художніх, інтелектуальних якостей особистості необхідних майбутньому фахівцю. Усвідомлення вченими й педагогами України могутньої сили впливу мистецтва на людину сприяє активізації їхніх наукових пошуків щодо дослідження і реалізації його потенціалу в процесі формування творчої особистості сучасного фахівця.

Особливо це стосується професії музиканта-педагога, для якої гуманістична і творча спрямованість є визначальними ознаками.

Аналіз досліджень та публікацій.

В останні десятиліття XX століття роль мистецтва в формуванні культури студентів розглянуто вченими Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Рудницькою та іншими. Різним аспектам виховання культури студентської молоді присвячено також сучасні дослідження В. Андрущенка, О. Бабченко, В. Бутенка, І. Карпенка, П. Щербань та інших. Так, О. П. Рудницька в процесі дослідження впливу мистецтва на формування інтегрованих складових педагогічної культури вчителя виокремила власне культурологічний аспект навчання у вищій педагогічній школі.

Ми поставили за мету розглянути роль мистецтва у культурному розвитку особистості. Тому надзвичайно цікавими є погляди українських письменників, учених, педагогів про значення мистецтва для культурного розвитку особистості.

Результати дослідження.

Значимість впливу народного мистецтва на культурний розвиток особистості підкреслював видатний діяч української літератури XIX століття І. П. Котляревський. Письменник глибоко розумів культуру, був усебічно обдарованою людиною. Це допомогло йому побачити у народних звичаях, піснях, танцях величезний виховний потенціал. Трансформацію народного мистецтва у літературну творчість знаходимо у творах І. П. Котляревського "Наталка Полтавка" та "Енеїда".

Про мистецтво як чинник удосконалення людського суспільства говорив народний поет, художник, мислитель XIX століття Т. Г. Шевченко. Про народні пісні митець писав: "І всі вони так велично-прості і прекрасні, що коли б воскрес сліпець хіоський та почув хоча б одну з них (пісень) від такого ж, як і він сам, кобзаря чи лірника, то

розбив би вщент свій козуб, названий лірою, і пішов би м міхоноші до найбільшого нашого лірника" [1, с. 37].

На думку видатного письменника XIX століття Панаса Мирного "спів – то мова душі, то голос серця" [1, с. 48].

Високо цінувала вплив мистецтва на душу людини Леся Українка. Звертаючись до митців, поетеса писала: "Шукай, відбирай, перевтілюй у власній творчості насамперед те, що являє прекрасне, що пов'язане з красою народного сприймання, народної фантазії і народного світогляду, а не те потворне, негарне, що повинне лише відтінювати велич прекрасного, закладеного в народові" [2, с. 18].

Видатний педагог К.Д. Ушинський підкреслював, що для розвитку особистості значення має музика, образотворче мистецтво та природа. Велику увагу педагог приділяв вивченню історії народу, рідної мови, літератури й особливо фольклору. К.Д. Ушинський писав: "З уст народу ллється чудова народна пісня, з якої черпають своє натхнення і поет, і художник, і музикант; чується влучне, глибоке слово, в яке, за допомогою науки і дуже розвиненої думки, вдумуються філолог і філософ та дивуються глибині й істині цього слова" [4, с. 336].

На думку відомого українського педагога Г.Г. Ващенка, для гармонійного виховання молоді необхідні знання з історії письменства, малярства, скульптури, музики, архітектури. "У галузі мистецького виховання мусить перше місце займати виховання самку і розуміння свого рідного мистецтва, тим більше, що в цій галузі Україна має значні досягнення" [1, с. 187].

Будучи великим прихильником народного мистецтва, видатний композитор, диригент, хореограф, педагог В.В. Верховинець уважав, що саме мистецтво здатне найефективніше впливати на підростаюче покоління. В.В. Верховинець розробив музичні ігри, на основі яких відбувається гармонійний розвиток особистості. Педагог об'єднав багатий народний мистецький матеріал: українські народні пісні, скоромовки, забавлянки, приспівки, хороводи, танці, народні обряди та звичаї.

Однією з головних у розвитку культури особистості є педагогіка В. О. Сухомлинського. Ідеалом педагога була всебічно розвинена особистість, людина високої духовності й разом з тим земна, реальна, органічно "вписана" в соціально-моральні засади буття свого народу і суспільства. Василь Олександрович першим заявив усьому світові, що кожна дитина талановита, неповторна, унікальна, і навіки залишив нам найважливішу заповідь: "Поважай учня!". Слід наголосити, що це твердження, яке він відстоював і творчо розвивав усе життя в умовах авторитарного режиму і далекої від толерантної педагогіки, можна трактувати як громадянський подвиг педагога. Його концепція виховання не збігалася із загальноприйнятою. Ідеологізація і політизація обмежували появу і впровадження нових ідей, тому, насамперед, він звертався до народної педагогіки. На її підґрунті він піднімав не властиві для радянської педагогіки проблеми любові до дитини, свободи вибору, доброї волі, самопізнання і самооцінки. Педагога захоплювали поезія, філологія, історія, він знав фольклор і традиції рідного народу, вдумливо, гармонійно й оптимістично сприймав життя і світ, був митцем у педагогіці.

Вищу освіту В. О. Сухомлинський здобув у Полтавському педагогічному інституті. Василь Олександрович писав: "Мені випало щастя два роки вчитися в Полтавському педагогічному інституті... Кажу – випало щастя, бо нас, двадцятирічних юнаків і дівчат, оточувала в інституті атмосфера творчої мислі, допитливості, жадоби знань. Я з гордістю називаю Полтавський педагогічний інститут своєю альма-матер" ("Зоря Полтавщини". – 1974. – 22 вересня).

В. О. Сухомлинському випало на долю творити, відстоювати і оберігати українську педагогіку під загрозою повного розчинення національної культури в імперській культурі "старшого брата". Тому він закликав "частіше звертатися до того усного підручника, який, коли б він був виданий, називався б "Народна педагогіка", де був би відбитий багатовіковий досвід поколінь. "Народ – живе вічне джерело педагогічної мудрості", – стверджував педагог [3, с. 255].

Зберігаючи національно-культурний характер виховання і збагачуючи своєю творчістю теорію і практику педагогічної діяльності, вчений створив науково обґрунтовану цілісну національно-культурну систему виховання. Цим самим талановитий педагог включив українську педагогіку в загальнокультурні зв'язки, у неперервний світовий культурний процес, що стало можливим на базі синтезу його особистісних творчих можливостей, національного світобачення, досягнень світової педагогічної думки.

В. О. Сухомлинський добре знав досвід діячів світової культури, передусім Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, А. Дістервега, Г. С. Сковороди, К. Д. Ушинського, великих українських письменників Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка та ін. Використовував і розвивав творчість О. М. Леонтьєва, Л. В. Занкова, Г. С. Костюка.

Видатний педагог навчав нас розглядати споконвічні й нові традиції виховного значення як національну пам'ять, своєрідний генетичний виховний код нації, підгрунтя її культури, через яку пролягає шлях до вселюдських цінностей. Традиція в широкому розумінні – це спосіб буття культури певного народу, яка виражає себе в різних сферах національного життя, у тому числі й у науковій та етнопедагогіці. У вихованні та навчанні підростаючого покоління великого значення Василь Олександрович надавав мистецтву. Мистецтво, на думку вченого, "випрямляє душу". В. О. Сухомлинський уважав, що справжнє пізнання мистецтва починається там, де людина пізнає красу для себе, живе у цій красі, прагне до неї. Музика, за словами педагога, стає осягненням мови почуттів, для читання якого першими і найяскравішими сторінками є народна пісня. Пісня пробуджує в юних серцях прагнення глибше пізнати світ почуттів, навчить бачити чарівну красу. Василь Олександрович уважав, що почуття величі і краси людини викличуть і твори образотворчого мистецтва. Важливим засобом естетичного впливу на особистість є процес розглядання картин, що, за В. О. Сухомлинським, допомагає проникнути в духовне життя народу, пізнати серцем, відчути, пережити ті страшні лихоліття і страждання, "яких довелося зазнати нашому народові в минулому". Цінними є поради педагога щодо поєднання поетичного, музичного та образотворчого мистецтв.

Таким чином, необхідно зробити **висновок**, що мистецтво є одним із найбільш ефективних засобів культурного розвитку особистості. Його виховні можливості високо оцінені видатними мислителями й педагогами, що дозволило їм створити унікальні педагогічні теорії й освітні системи. Мистецтво являється одним із основних чинників у культурному розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ващенко Г.* Вибрані педагогічні твори: у 2 т. – Т. 1. – Дрогобич: Відродження, 1977. – 245 с.

2. *Машенко М.* Музика і живопис на уроках літератури. – К.: Радянська школа, 1971. – 75 с.

3. *Сухомлинський В*. Народний учитель // В. О. Сухомлинський. Вибрані твори: у 5 т. – Т. 5. – К., 1977. – 456 с.

4. *Ушинський К*. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. – Т. 2. – Переклади з рос. // Редкол.: В. М. Столєтов (голова) та ін. – К. : Радянська школа, 1983. – 347 с.

Е.Н. Шевченко

Полтавский государственный педагогический университет имени В.Г. Короленко, г .Полтава

ВЛИЯНИЕ ИССКУСТВА НА КУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ: ВЗГЛЯДЫ ДЕЯТЕЛЕЙ УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье рассматривается проблема культурного развития личности. Автор, основываясь на исследованиях ученых, раскрывает значение искусства для культурного развития будущих специалистов.

Ключевые слова: личность, культура, культурный опыт, национальная культура, искусство.

O.M. Shevchenko

ART INFLUENCE ON THE HUMAN CULTURAL DEVELOPMENT: VIEWS OF THE UKRAINIAN CULTURE STATESMEN

The article under consideration deals with the problem of forming and cultural competence through the using of art. Using the scientific research the author prove the means of art for the cultural and professional training of future specialist.

Key words: person, culture, cultural knowledge, national culture, art.

Одержано 09. 03. 2009 р.
Рекомендовано до друку 12. 05. 2009 р.

О.В. ГУК

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

ПИТАННЯ ОСВІТИ МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Ключові слова: *освіта, навчання, розумове виховання, молодь.*

Українська освіта XXI століття взяла за основу тенденцію впевненого руху вперед через кардинальні зміни і реформування. Зокрема, це відображено у Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття), де зазначається, що “головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури” [1].

У зв’язку з цим важливого значення набуває вивчення, аналіз, узагальнення і творче використання досвіду українських педагогів та ліквідація “білих плям” в іс-